

castell de Rodes --- a la altra part» (Ag. I, 111, 285 i passim).

Amb data quasi igual apareix en castellà aquesta derivació, sobre la formació de la qual dono algunes indicacions en els meus *DCEC/DECH* (iv, 151b54 i n. 9): pot tenir interès, en relació amb l'aparició isolada d'un *morismo* en Berceo, el veure que la variant corresponent també existí en català: «Mirant que augmentaven les rahons tan bones / que vós proposàveu cuantre lo *morisme*, / molts d'ells se giraven demanant baptisme», «Fent a Tunis junta --- ab los mahomètics / --- / e cinc d'ells vingueren al sacre Baptisme: / mirada la causa lo tumult *morisme* / manà que us llessasen bannit de llur terra», en un certamen lullista de 1502, Ant. Massot i Joan O. Menorca (JMBover, *BiEscrBal.* I, 477.24.2, 489.9.7) (la cita de JRoig en *AlcM* és errada per *morisca*).

Morisc [1315]: «Item, N'Alfonso G., per salari de reebre los comptes *muriscs* e trasladar aquells en cristianesc ---» (llibre de rendes reials, a. 1315, *CoDoACA* XII, 283); en docs. de Lleó ja apareix com a NL o NP, *Maurisco* o *Moriskelo* el 966 i 1095, en fonts mossàrabs *maurisko* des de c. 1100 almenys, en cast. *morisco* des del *Cid* (*DECH* iv, 151b35-40). En català el tenim també quasi des dels orígens literaris, abundantment i amb tots els matisos d'aplicació —pertot la *i*, i no *e*, que sembla ressentir-se de la pron. àrabo-mossàrab—, aplicat sovint a la llengua àrbiga: «cartes en pla e 'n *morisch*, de les --- dobles que Musa Bem Brafin deu pagar per son rescat», doc. Bna., a. 1360 (Longàs, *Homen. MzPi.* 1925, III, 551); «no sabia la lengo *morischa* o aràbicha» diu la *Vida de Lull* (*BABL* VIII, 90) que hom atribueix sovint al S. XIV i que de tota manera no deu ser posterior al XV; «abcedari aràbich o *morisch*», c. 1390, Aversó (*Torc.* I, 47, 50); «Frare Entelm, lo *morisc* vos és clar ---», Turmeda (*Div. Mall.*, 18).

Amb aplicació a una collectivitat o una terra: «València --- com la ciutat sia encara quasi *morisca*, per la novitat de sa presó ---», Eiximenis (*Regiment, NCL.*, 192.7); «esta València / --- / molt fidelíssima, / per gent nequíssima / *morisca*, stranya, / puys tota Spanya / fon calcigada / e dissipada: / féu-ho Na Cava / ---», JRoig (*Spill*, 7205); o amb abast general: «*morisc*: cosa de moro, mauritanus», Busa-N. 1507 (D-vi-6).

I ja tot seguit aplicat especialment a la gent del poble musulmana que resta a les nostres terres reconquerides: «per çuna y xara, / dona *morisca*, / set anys, s'arrisca / restar, prenyada, / descompanyada del marit seu: / vengut si'l veu, / qu'és sua jura / la criatura ---», JRoig (*Spill*, 8960). Sobretot, però, apareix aplicat a objectes obrats o fabricats a un estil moro o oriental, de vegades amb ús pròpiament adjectiu, d'altres en la locució adverbial: «Per grazons de marbre blanc / nos en pujam a la sala / --- / les portes són de bresil, / a la *morisca* obrades, / molt sobtilment esmaltades, / fetes per novell estil», Turmeda (*Div. Mall.*, *NCL.*, p. 109); veg. a *TAULA* un exemple de *tauletes morisques*; «un perfumador de lautó *morisch*

fet a manera de torre» 1410, inventari del Rei Martí.

I «III retrotabula pintada a la *morischa*» en l'*InvLC*, que en recull altres nou testimonis de la 2.ª meitat del S. XIV, poc diferents d'aquest o dels anteriors, entre ells en la forma antiga del plural: «duos pannos cirici *morischs* de Granada», a. 1363; en el S. XVI, però, ja va quedant fixat el plural en la forma *moriscos*, aplicat ara en general a gent que resta fidel (o suspecta de ser-ho) a la religió adoptada en els segles de submissió: «en lo dit lloch moltes cases --- poblades de *moriscos* ---» llegeixo en un doc. de c. 1578 que m'ensenyen a la casa de la vila de Benissa; en el *Dietari* de JPujades, de l'any 1610 surt *moriscos*, pl., a cada pas (f° 225v etc.), fins i tot un singular *morisco*, però això és excepcional pertot i allí no el veig més que un sol cop, en què parlant de l'Àfrica diu que «han alçat per rey a un *morisco* del regne de València» (f° 197v).

N'han quedat fins avui memòries folklòriques i en derivats populars, però s'observa que en la comparemència tan tenaçment retinguda en terra valenciana, en festes i desfilades, es parla sempre de *moros*, o *moros i cristians*, no pas de *moriscos* (a diferència d'Aragó, on la «batalla» que celebren a Aínsa, si bé hi maten el «rey moro» l'anomenen *La Morisca*). Per a les aplicacions a objectes i productes de la vida del camp, i les seves concrecions toponímiques (incomptables *Cala Morisca* etc.) disposant-ne de bons repertoris en els *Dag.* i *AlcM*, hi remetem, amb un parell d'addicions. En l'explotació rústica mallorquina fa un paper important l'oliva que duu aquest nom, i la raça d'arbre que la produeix, d'on molts noms de sementers *S'Olivera morisca* (s ul. *muriskə* a Solleric, p. ex., 1963).

Les *morisques* «pitral de picarols i borles que porten els muls» en el bast, no és sols d'Osona, d'on el cita el *Dag.*, i el grava *AlcM*, sinó que l'ús se n'estén fins al cim del Pall. (descripció de les d'Alós d'Àneu per Krüger, *BDC* XXIII, 169). *Fer morisquetes* pot tenir quelcom de traïdoria o acció per entabanar algú, com ho defineixen aquests diccs., però especialment es refereix al coqueteig per atraure's una persona de l'altre sexe, com es veu ja per la cita que s'hi dona de Verdager, i en una carta entre amics, escrita per un vell de Girona-St. Feliu el 1904, bromejant amb un que s'ha encadarnat per la frescor d'una llarga revetlla, li diu: «amb els sants no hi juguis: per lo que 's veu Sant Pere és un venjatíu, enjalusit de que feyas *morisquetes* a Sant Joan, t'ha jugat aquesta broma». D'aquí segurament un derivat verbal en *en*: «engergar-se o *enmoriscar-se* dos persones, és 'enemistar-se'» explica el castellanenc Borràs Jarque (*BSCC* xv, 245). *Moriscada. Moriscassa. Moriscat.*

La variant sufixal *morisc* és poc antiga i no gaire castissa en català (de vegades àdhuc d'imitació francesa), si no és com a nom del *blat de moro*, que des del CpTarr. fins a l'Ebre se'n diu *moresc* (Aràbia, *Tort. i Rib. d'Ebre, MiscFolk.*, p. 167), denominació no sense analogies en altres terres, potser fins i tot en alguna altra comarca de la nostra llengua, si bé no hi ha cap raó per preferir-la al normal, general i irreprotxable *blat de moro* (a desgrat d'una arbitrària consigna que